

<https://doi.org/10.62837/2025.3.139>

SULTAN XATIRƏ
x.sultan@edu.atu.az
ATU

DİLDƏ BAŞ VERƏN SEMANTİK DƏYİŞMƏLƏRİN MEXANİZMLƏRİ VƏ SƏBƏBLƏRİ

Xülasə:

Bu məqalədə semantik dəyişikliklərin dilin təbii inkişafı ilə necə əlaqəli olduğu və bu dəyişikliklərin səbəbləri araşdırılmışdır. Semantik dəyişikliklər, sözlərin mənasında zamanla baş verən dəyişikliklərdir və bu proses dilin və cəmiyyətin inkişafı ilə sıx bağlıdır. Məqalədə Azərbaycan və Türkiyə türkcəsi əsasında bu dəyişikliklərin qarşılıqlı təsiri nəzərdən keçirilmiş, həmçinin texnologiyanın inkişafı, qloballaşma və sosial medianın dilə təsiri vurğulanmışdır. Sosial, mədəni və texnoloji dəyişikliklər, sözlərin mənalarını genişləndirərək yeni anlayışların və ifadələrin yaranmasına səbəb olmuşdur. Dilin semantik inkişafı, həmçinin, mənə genişlənməsi, daralması və evfemizmlərin yaranması kimi fenomenlərlə əlaqəlidir. Bu dəyişikliklər dilin dinamikliyini göstərir və dil daşıyıcılarının cəmiyyətin ehtiyaclarına necə uyğunlaşdığını nümayiş etdirir.

Açar sözlər: semantik dəyişikliklər, dilin inkişafı, xalq etimologiyası, mənə genişlənməsi, evfemizm, dil daşıyıcıları.

Giriş. Dil cəmiyyətin inkişafının və dəyişməsinin bir güzgüsü olaraq, zamanla fərqli amillərdən təsirlənir və bu dəyişikliklər dilin strukturunda, xüsusilə də semantik sahədə özünü göstərir. Semantik dəyişikliklər, bir sözün mənasında zamanla baş verən dəyişikliklərdir və bu prosesin təbii olaraq, dilin və cəmiyyətin inkişafı ilə sıx bağlı olduğu açıqlanır. Sözlərin mənasında baş verən dəyişikliklər, həm dil daşıyıcılarının gündəlik həyatına, həm də cəmiyyətin sosial, mədəni və iqtisadi dəyişikliklərinə əsaslanır. Bu məqalənin məqsədi, Azərbaycan və Türkiyə türkcəsi əsasında semantik dəyişikliklərin əsas səbəblərini təhlil etmək, dilin inkişafında baş verən bu dəyişikliklərin dil daşıyıcıları və sosial mühitlə necə əlaqələndiyini göstərməkdir. Semantik dəyişikliklər dilin təbii inkişafı çərçivəsində baş verir və çox vaxt zamanla tədricən dəyişir. Bu dəyişikliklər həm nəzəri, həm də praktik baxımdan dilin inkişafını əks etdirən mühüm bir elementdir. Müasir dövrdə baş verən semantik dəyişikliklər xüsusilə dilin gündəlik istifadə və müasir texnologiyalarla əlaqəli inkişafı ilə əlaqəlidir. Yeni anlayışların və texnoloji yeniliklərin ortaya çıxması, sözlərin mənalarını genişləndirir, daraldır və ya dəyişdirir. Həmçinin, bir sözün mənasında baş verən dəyişikliklər, müxtəlif dillər arasında qarşılıqlı təsirə səbəb olur və bu, dilin zənginləşməsinə və inkişafına təkan verir. Azərbaycan və Türkiyə türkcəsi arasındakı semantik dəyişikliklərə nəzər salaraq, bu dil dəyişikliklərinin baş vermə səbəblərini anlamaq mümkündür.

Müasir dövrdə semantik dəyişikliklərin tədqiqi dilçiliyin ən aktual sahələrindən biri olmuşdur. Texnologiyanın inkişafı, qloballaşma və sosial medianın təsiri ilə sözlərin mənasında ciddi dəyişikliklər baş verməkdədir. Məsələn, sosial şəbəkələrdə istifadə olunan dilin özəllikləri, həmçinin müasir dövrün texnoloji inkişafı, yeni terminlərin və ifadələrin yaranmasına səbəb olub. Bu, bir tərəfdən dilin dinamikliyini göstərsə də, digər tərəfdən cəmiyyətin dəyişən ehtiyaclarına uyğunlaşan bir dilin necə formalaşdığını da üzə çıxarır. Beləliklə, semantik dəyişikliklərin baş vermə səbəblərini və onların dilin təbiətində necə əks olunduğunu başa düşmək, həm dilçilər, həm də cəmiyyətin dilindən istifadə edənlər üçün əhəmiyyətli bir məsələdir. Bu məqalə, semantik dəyişikliklərin nəzəri əsaslarını, onların dilin sosial və mədəni faktorlarla necə əlaqəli olduğunu və müasir dövrdə necə baş verdiyini araşdırmağı hədəfləyir. Azərbaycan və Türkiyə türkcəsi əsasında bu dəyişikliklərin qarşılıqlı təsirini izah etmək, həmçinin dilin strukturu və istifadəsindəki dəyişiklikləri daha yaxşı başa düşmək üçün əhəmiyyətlidir. Beləliklə, məqalənin məqsədi yalnız dilin semantik inkişafını araşdırmaq deyil, eyni zamanda bu dəyişikliklərin səbəblərini və onların gündəlik həyatımıza təsirini anlamaqdır.

Məqalənin əsas məqsədi, dilin inkişafını şərtləndirən amilləri, xüsusilə də semantik dəyişiklikləri nəzərdən keçirərək bu prosesin müasir dövrdə daha da intensivləşdiyini və buna səbəb olan faktorları təhlil etməkdir. Həmçinin, dilin tarixində baş vermiş semantik dəyişikliklərin, bu günə qədər necə davam etdiyini və dil daşıyıcılarının bu dəyişiklikləri necə qəbul etdiyini göstərmək məqsəd qoyulmuşdur. Bütün bu məqamlar məqalənin aktuallığını və müasir dövrdə dilin inkişafı və istifadəsi sahəsindəki əhəmiyyətini ortaya qoyur. Bu məqalə, semantik dəyişikliklərin yalnız dilin strukturunu deyil, həm də cəmiyyətin düşüncə tərzini necə formalaşdırdığını və bu dəyişikliklərin dilin təbiətinə olan təsirini göstərməyə çalışacaq. Bu mövzunun əhəmiyyəti, dilin yalnız kommunikasiya vasitəsi olmasından daha çox, cəmiyyətin dəyişən sosial, iqtisadi və mədəni tələblərinə necə uyğunlaşdığını anlamamızda özünü göstərir. Bu baxımdan semantik dəyişikliklərin təhlili, dilin dinamikliyi və dəyişən dünyamızla necə əlaqəli olduğunu anlamaq üçün mühüm bir alət təqdim edir.

Metod və materiallar. Bu tədqiqatda istifadə olunan metodlar, semantik dəyişiklikləri və onların dilə təsirini başa düşmək məqsədilə geniş bir analitik yanaşmaya əsaslanır. Təsvir metodunun tətbiqi, mövcud dil nümunələrinin analizinə imkan verərək, müəyyən sözlərin və ifadələrin mənalарının necə dəyişdiyini izləməyə kömək etmişdir. Bununla yanaşı, qarşılaşdırılmalı metod da istifadə edilmişdir, belə ki, müxtəlif dövrlərdə və mühitlərdə istifadə olunan dil nümunələri müqayisə edilərək semantik dəyişikliklərin yaranma səbəbləri təhlil olunmuşdur.

Material olaraq, tədqiqatda Azərbaycan dilinin müxtəlif dövrlərə aid nümunələri, həmçinin müasir dövrdəki sözlər və ifadələr üzərində aparılan təhlillər əsas götürülmüşdür. Xalq etimologiyası, məcazların istifadəsi, korpus nümunələri və

sosial dilin dəyişməsi kimi sahələrdəki materiallar toplanmış və analiz edilmişdir. Müxtəlif dil dövrlərinə aid mətnlər, elmi əsərlər, sözlüklər və dialekt materialları araşdırılıb. [5]

Əsas hissə. Semantik dəyişmə (mənanın dəyişməsi) dilin tarixi inkişafının təbii və labüd bir hissəsidir. Hər bir dilin lüğət tərkibi zaman keçdikcə müxtəlif ekstralingvistik (dildən kənar) və intralingvistik (daxili dil) amillərin təsiri ilə dəyişir. A.Qurbanovun qeyd etdiyi kimi, bu prosesin nəticəsində dilin leksikası miqdarca yox, məzmunca inkişaf edir [2]. Dilçilikdə semantik dəyişmələr dedikdə, sözün mövcud forması sabit qalmaqla məna sistemində yeni mənaların əlavə olunması, mövcud mənaların itməsi və ya çevrilməsi prosesi başa düşülür. Bu dəyişiklik çox zaman tədricən cərəyan edir və dil daşıyıcılarının hamısı tərəfindən eyni anda qəbul olunmur; əvvəlcə yenilik kimi ortaya çıxır, sonra cəmiyyətdə yayılaraq ümumi istifadəyə keçir. Nəticədə bir sözün əvvəlki mənası ilə yeni mənası müəyyən dövr yanaşı mövcud ola bilər, zamanla isə yeni məna üstünlük təşkil edir. Müxtəlif tədqiqatçılar semantik dəyişiklikləri təsnif edərkən onların səbəblərini başlıca olaraq iki yerə ayırırlar: dildən kənar səbəblər və daxili dil səbəbləri. Dildən kənar (ekstralingvistik) faktorlar cəmiyyət həyatındakı tarixi, sosial, siyasi, mədəni və texnoloji dəyişikliklərlə bağlıdır. Məsələn, ictimai quruluşdakı yeniliklər, elmi biliklərin artması, yaşayış tərzinin dəyişməsi, yeni əşyaların və anlayışların meydana çıxması kimi amillər sözlərin məna çevrələrinə birbaşa təsir göstərir. Yeni obyekt və ya anlayışlar ortaya çıxdıqda, dil ya tamamilə yeni söz yaradır, ya da mövcud sözə yeni məna yükləyir. Belə ki, tarixin müəyyən dövrlərində “radio”, “televizor”, “kompüter” kimi əvvəllər mövcud olmayan əşyalar meydana çıxdıqca, bu anlayışları ifadə etmək üçün ya yeni sözlər yaranmış, ya da mövcud sözlərə bu yeni predmetləri qarşılayan əlavə məna verilmişdir. Bəzən də referentin (obyektin) özü dəyişməsə də, cəmiyyətin həmin referent barədə məlumatı və ya münasibəti dəyişir ki, bu da sözün məna çalarına təsir edir. Məsələn, bəzi sözlər zaman keçdikcə neytral yüklü mənadan müsbət və ya mənfi emosional rənglənməli mənaya keçə bilər. Dildaxili (intralingvistik) səbəblərə gəldikdə, bunlar dilin öz strukturundan və inkişaf dinamikasından irəli gələn amillərdir. Fonetik dəyişikliklər nəticəsində fərqli mənalı sözlərin eyni və ya oxşar səslənməsi (omonimiya) meydana çıxsa bilər ki, dil bu qarışıqlığı aradan qaldırmaq üçün sözlərdən birinin mənasında dəyişikliyə ehtiyac duyur. Məsələn, orta əsr fransız dilində eyni formaya düşən *nouer* feilinin “bağlamaq” mənası qorunub saxlanmış, “üzmək” mənasında olan omonim söz isə başqa sözlə əvəzlənmişdir. Bu kimi *omonim qarşılıqlılığı* səbəbindən dildə bir sözün mənasını dəqiqləşdirmək üçün dəyişiklik müşahidə edilə bilər.

Xalq etimologiyası, yəni sözün yanlış anlaşılaraq yenidən yozulması, dilin canlı və dəyişkən təbiətini nümayiş etdirir. Məsələn, “demokrat” sözünün “demir kırıq” şəklində yanlış tələffüzü və “buldozer” sözünün “yol düzər” kimi leksik vahidə çevrilməsi, dil daşıyıcılarının dilə verdiyi anlamların, bəzən təbii olaraq,

dəyişə biləcəyini göstərir [1]. Bu, sözlərin yalnız məzmununu deyil, həm də formalarını dəyişdirərək onları daha anlaşılan və daha uyğun hala gətirmək cəhdidir.

Bu proses A.Həsənova tərəfindən izah edilən semantik daralma və genişlənmə kimi anlayışlarla əlaqələndirilə bilər. A.Həsənova bu prosesi “dilin semantik qanunları əsasında tədricən baş verən çoxcəhətli semantik proseslər” kimi təhlil edir və vurğulayır ki, bu cür dəyişikliklər “lüğət tərkibinin semantik yolla zənginləşməsinə xidmət edir” [3]. Burada, yeni mənaların və anlayışların yaranması milli dilin təbii inkişafının bir hissəsidir və xalq etimologiyasının da bu inkişafın təbii bir mərhələsi olduğunu görürük. Xalq etimologiyası, eyni zamanda, dil daşıyıcıları üçün daha aydın və anlaşılan söz formalarının yaranmasına şərait yaradır, bu da dilin inkişafını daha asan və təbii edir. Əslində, hər iki yanaşma - xalq etimologiyası və semantik inkişaf - dilin təbii dəyişməsi və zənginləşməsi ilə bağlı mühüm anlayışlar yaradır. Bu dəyişikliklər, sözlərin mənasını genişləndirərək, dilin yeni dövrə uyğunlaşmasına və sosial kommunikasiya üçün daha uyğun hala gəlməsinə səbəb olur. Beləliklə, hər iki fenomen bir-birini tamamlayır və dilin canlı inkişafını göstərir. Bununla yanaşı, *metafora*, *metonimiya*, *sinekdoxa* kimi məcaz və assosiativ keçidlər semantik dəyişmənin əsas mexanizmləri kimi çıxış edir. Söz bir obyektə və ya hadisəni digərinə bənzətmə yolu ilə metaforik mənə genişlənməsi əldə edə bilər. Məsələn, Azərbaycan dilində “**ayaq**” sözü insan orqanını ifadə etdiyi əsas mənadan əlavə, metaforik yolla “stulun ayağı”, “dağın ayağı” kimi tamamilə fərqli obyektlərin alt hissəsini bildirmək üçün işlənməyə başlamışdır. Bu, *mənanın genişlənməsi* hesabına yeni mənə çalarlarının yaranmasına nümunədir.

Metonimiya yolu ilə isə söz mənalar arasında məkan, zaman yaxud səbəb-nəticə əlaqəsi əsasında dəyişir. Məsələn, türkcədə “**sobanı yandırmaq**” ifadəsində *soba* sözü əslində isitmə cihazını bildirdiyi halda, metonimik dəyişmə nəticəsində sobanın içində yandırılan yanacağı ifadə etmək üçün işlənməyə başlamışdır. Bu tip mexanizmlər nəticəsində bir çox sözün **çoxmənalılığı** (polisemiyası) artır; yəni, dilin lüğət vahidləri zamanla bir neçə fərqli, lakin əlaqəli mənalara sahib olur.

Beləliklə, semantik dəyişikliklərin nəzəri çərçivəsi onu göstərir ki, sözlərin mənası statik deyil, dilin tarixi inkişafı boyunca müxtəlif faktorların təsiri ilə daima yenilənir. Bu dəyişikliklərin müxtəlif növləri mövcuddur ki, ədəbiyyatda bunlar, adətən, aşağıdakı kateqoriyalarla izah olunur:

Mənə genişlənməsi: Sözün əvvəl daha dar, spesifik anlayışı ifadə etdiyi halda, sonradan daha geniş konseptual sahəni əhatə etməsidir. Məsələn, “**yol**” sözü ilkin olaraq yalnız fiziki keçid yerini bildirirdisə, sonralar abstrakt şəkildə “**metod, üsul**” mənasında da işlənməyə başlamışdır. Toplumsal ehtiyaclar və yeni situasiyalar yarandıqda, dar anlayışlı söz daha ümumi anlayışı ifadə edəcək şəkildə genişlənə bilər [1].

Mənə daralması: Sözün əvvəl geniş və ümumi bir anlayışı ifadə edərkən, zamanla daha məhdud sahəyə aid mənada işlənməsidir. Buna misal olaraq, “**oğlan**” sözünü göstərə bilərik – qədim dövrlərdə oğlan sözü həm qız, həm oğul övladı üçün

işləmə bildiyi halda, müasir dildə yalnız kişi cinsindən olan uşaq üçün xüsusi mənada istifadə olunur. Yaxud Azərbaycan dilində **“maşın”** (rus dilindən alınma *машина*) sözü əslində “mexanizm, cihaz” demək ikən, bu gün xalq dilində, əsasən, məhdud şəkildə **“avtomobil”** mənasında işlədilir (ümumi mənası isə ixtisaslaşmış termin olaraq qalır). “Dil vahidlərinin mənaları sistemlidir və bir dilin semantik dəyişkənliyi sonsuzdursa, semantik siniflər (kateqoriyalar) kompleksi ümumilikdə insan düşüncəsinin sistematik təbiəti və ümumiyyətlə, bilik quruluşu ilə əlaqəli müəyyən məhdudiyyətlərə malikdir. Buna görə də verilmiş mənəni (düşüncəni) ifadə etməyə qadir olan bir sıra dil vasitələri ilə yanaşı, semantik kateqoriyalarda ehtimal edilən dəyişiklikləri hətta proqnozlaşdırmaq mümkündür. Bu fikir semantik sahələr nəzəriyyəsinin əsasını təşkil edir” [4].

Məna yaxşılaşması (ameliorasiya): Sözü əvvəlki neytral və ya mənfi çalarlı mənasını itirib daha müsbət məzmun qazanmasıdır. Məsələn, klassik türkcədə “yavuz” sözü “pis, zalım” mənasında olub, lakin tarixi şəxsiyyət Yavuz Sultan Səlimin ləqəbi kimi şöhrət qazandıqdan sonra bu söz müasir türkcədə “igid, cəsur” kimi müsbət mənada anlaşılar. Bu cür semantik yüksəlmə nəticəsində sözün konnotativ yükü pozitivləşir.

Mənanın mənfi çalar qazanması (peyorasiya) əvvəlcə daha neytral və ya müsbət anlam daşıyan sözün zamanla mənfi çalar qazanmasıdır. Məsələn, **“canavar”** sözü türk dillərinin çoxunda ilk etimoloji mənasında sadəcə “canlı, heyvan” anlamını daşıyırdı, lakin sonralar insanlar üçün təhlükəli yırtıcı obrazına istinadla bu söz **“yırtıcı, qorxulu heyvan”** anlamında mənfi məna çaları qazanıb. Azərbaycan dilində də **“qarı”** sözü tarixən “qadın” mənasında işlənsə də, sonralar yalnız yaşlı qadınlara yönəlik və bəzən xırda mənfi çalarlarla (küpəgirən qarı) işlənir.

Evfemizm birbaşa ifadəsi uyğun görülməyən, kobud və ya tabu sayılan anlayışların daha yumşaq sözlərlə əvəz olunmasıdır. Bu proses nəticəsində bir sözün açıq mənası arxa plana keçir, onun yerinə incə ifadə tərzı gəlir. Məsələn, Azərbaycan dilində **“öldü”** demək əvəzinə **“vəfat etdi”**, **“cin”** əvəzinə **“üç hərflilər”** kimi ifadələr işlədilir ki, bunlar əslində həmin anlayışlara yeni, dolay mənalar qazandırır. Evfemizmlər bəzən zamanla özləri də neytrallaşaraq adi sözə çevrilir və dilin semantik sistemində daxil olur. “Tabuların yaratdığı ehtiyac nəticəsində yaranan evfemizmlər dildə bəzən daimi, bəzən də müvəqqəti olur. Ümumiyyətlə, dini düşüncəyə əsaslanan və ya dini inancın bir hissəsi olan insanlar və əşyalarla bağlı tabular daimidir. Bundan başqa, bu, insanın davranışından, xarakterindən və elementlərindən asılıdır. Leksikologiyanın bir tədqiqat sahəsi kimi isə onlar dildə müvəqqəti yer ala bilər. Ölüm, xəstəlik, ədəbsizlik, bədən orqanları və ya onların fəaliyyəti, yəni cəmiyyətdə biabırçı sayılan şeylər; əvvəllər tabu edilmiş, lakin sonradan tabudan çıxarılan bitki, heyvan və əşyalarla bağlı evfemik söz və ifadələr də müvəqqəti evfemizmlərin əhatə dairəsindədir” (Yusifova, S. Türkologiyada evfemizmlər linqvistik tədqiqat obyekti kimi. [3]

Yuxarıdakı təsnifat semantik dəyişmələrin müxtəlif təzahür formalarını göstərir. Bu dəyişmələr universal dil hadisəsidir və türk dilləri daxil olmaqla bütün dillərdə müşahidə olunur. Xüsusilə maraqlıdır ki, eyni kökdən gələn sözlər müxtəlif dillərdə zamanla fərqli semantik inkişaf yolu keçə bilər. Məsələn, “**qadın**” sözü qədim türk dövründə yalnız “xanım, hökmdarın həyat yoldaşı (kraliça)” mənalarında işlənirdisə, müasir Azərbaycan və Türkiyə türkcəsində ümumiləşərək sadəcə “qadın” mənasında işlədilir. Bu, türk dillərində söz mənalarının cəmiyyət inkişaf etdikcə necə genişlənə biləcəyinə dair tarixi bir nümunədir.

Nəticə. Semantik dəyişikliklər dilin dinamik təbiətini və cəmiyyətin inkişafını əks etdirən mühüm bir prosesdir. Həm dildənkənar, həm də daxili dil səbəbləri, dilin leksikasının və mənalarının zamanla dəyişməsinə səbəb olur. Tarixi, sosial, mədəni və texnoloji dəyişikliklər sözlərin mənalarını genişləndirir, daraldır və ya yeniləyir. Müasir dövrün sosial şəbəkələr və texnoloji inkişaflarla əlaqəli semantik dəyişikliklər, dilin necə müasir ehtiyaclara cavab verdiyini göstərir. Eyni zamanda, xalq etimologiyası və məcazların (metafora, metonimiya, sinekdoxa) rolunun böyük olduğunu görürük. Bu proseslər, dilin yalnız kommunikasiya vasitəsi olmasından daha çox, cəmiyyətin sosial, iqtisadi və mədəni inkişafı ilə necə əlaqəli olduğunu açıq şəkildə göstərir. Semantik dəyişikliklərin təhlili, dilin canlı və dəyişən təbiətini anlamağa, eyni zamanda dilin strukturundakı inkişafı izləməyə kömək edir. Bu mövzunun tədqiqi, dilin təbii inkişafını daha dərinlən başa düşməyə və dilin zənginləşməsi və dəyişməsinin əsas mexanizmlərini başa düşməyə imkan yaradır. Nəticə olaraq, semantik dəyişikliklər həm dilin struktural, həm də cəmiyyətin düşüncə tərzinin formalaşmasında mühüm rol oynayır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı

1. Anlam genişləməsi nedir? Anlam genişləməsi ilə ilgili örnekleri ile konu anlatımı: [Elektron resurs]: URL: https://www.turkedebiyati.org/anlam-genislemesi/#google_vignette
2. Qurbanov, A. Müasir Azərbaycan dilinin semasiologiyası. Bakı, 1964, 54 s.
3. Həsənova, A. Semantik üsulla söz yaradıcılığı dildə yeni sözlərin yaranma yollarından biri kimi // İpək yolu. № 3, 2024, s. 146-154.
4. Yusifova, S. Türkologiyada evfemizmlər linqvistik tədqiqat obyektı kimi: [Elektron resurs]: URL: Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu. https://www.utudas.org/Makaleler/396250589_XI.%201.%201.pdf
5. Новикова, У.В. Теория поля в лингвистике: [Электронные ресурсы] / — Научные труды КубГТУ, Российская Федерация, г. Краснодар, 2015, № 10. URL: 0552.pdf (kubstu.ru)

СУЛТАН ХАТИРА
x.sultan@edu.atu.az

МЕХАНИЗМЫ И ПРИЧИНЫ СЕМАНТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ ПРОИСХОДЯЩИХ В ЯЗЫКЕ

Аннотация: В данной статье исследуется, как семантические изменения связаны с естественным развитием языка и причины этих изменений. Семантические изменения представляют собой изменения в значении слов с течением времени, и этот процесс тесно связан с развитием языка и общества. В статье рассматривается взаимное влияние этих изменений на основе азербайджанского и турецкого языков, а также подчеркивается влияние технологического развития, глобализации и социальных медиа на язык. Социальные, культурные и технологические изменения способствуют расширению значений слов и возникновению новых понятий и выражений. Семантическое развитие языка также связано с такими явлениями, как расширение и сужение значений, а также появление эвфемизмов. Эти изменения показывают динамичность языка и демонстрируют, как носители языка адаптируются к потребностям общества.

Ключевые слова: семантические изменения, развитие языка, народная этимология, расширение значений, эвфемизм, носители языка.

KHATIRA SULTAN
x.sultan@edu.atu.az

Mechanisms and causes of semantic changes occurring in language

Abstract: This article explores how semantic changes are related to the natural development of language and the reasons behind these changes. Semantic changes are shifts in the meanings of words over time, and this process is closely linked to the development of language and society. The article examines the mutual influence of these changes based on Azerbaijani and Turkish languages, highlighting the impact of technological advancement, globalization, and social media on language. Social, cultural, and technological changes have led to the expansion of word meanings, resulting in the emergence of new concepts and expressions. The semantic development of language is also related to phenomena such as the broadening and narrowing of meanings, as well as the emergence of euphemisms. These changes demonstrate the dynamism of language and show how language carriers adapt to the needs of society.

Keywords: semantic changes, language development, folk etymology, meaning expansion, euphemism, language carriers.

Rəyçi: Zülfüyyə İsmayıl
Filologiya üzrə elmlər doktoru